

Чаполоч

«Чаполоч» – дебютний роман автора. Нічого схожого на цей текст досі не було в сучасній українській літературі. Ритм, стиль, шал із тонкими алюзіями на класиків, грою сенсів і підтекстів. Роман – виклик традиційним канонам художньої прози, поетичний бунт проти жанрових умовностей літератури. Головний герой, самотній філософ, живе у герметичному світі, в якому ховається від важкої реальності, долаючи ілюзії нестримної молодості в пошуках краси і смаку до життя, які втратив. Мов маленький будда із гетто «Школи для дурнів» дорослий чоловік намагається осягнути те, що бачить і боїться побачити під час глибокої психологічної кризи. І повернути втрачене – непідробну дитячу радість, первісну чуттєвість, голос трави, знання мови дерев, птахів і звірів, справжню повноту буття. Та чи не станеш ти сам звіром у дикому лісі людей? Глибоко метафорична притча про одвічну людську самотність, вразливість і жагу пізнати те, від чого втрачають людське, але здобувають силу, що існує понад людьми і їхнім світом. Світом без любові.

Ігор Астапенко

Манолоч

Ігор Астапенко

ЧАПОЛОЧ

ЛЬВІВ

УДК 82-32
А-91

Ігор Астапенко
ЧАПОЛОЧ
Роман

«Чаполоч» — дебютний роман автора. Нічого схожого на цей текст досі не було в сучасній українській літературі. Ритм, стиль, шал із тонкими алюзіями на класиків, грою сенсів і підтекстів. Роман – виклик традиційним канонам художньої прози, поетичний бунт проти жанрових умовностей літератури. Головний герой, самотній філософ, живе у герметичному світі, в якому ховається від важкої реальності, долаючи ілюзії нестримної молодості в пошуках краси і смаку до життя, які втратив. Мов маленький будда із гетто «Школи для дурнів» дорослий чоловік намагається осягнути те, що бачить і боїться побачити під час глибокої психологічної кризи. І повернути втрачене — непідробну дитячу радість, первісну чуттєвість, голос трави, знання мови дерев, птахів і звірів, справжню повноту буття. Та чи не станеш ти сам звіром у дикому лісі людей? Глибоко метафорична притча про одвічну людську самотність, вразливість і жагу пізнати те, від чого втрачають людське, але здобувають силу, що існує понад людьми і їхнім світом. Світом без любові.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

ISBN 978-617-7654-09-3

© Ігор Астапенко, текст, 2018
© Видавництво Анетти Антоненко, 2019

Зміст

7	Частина перша. Ліберті
69	Частина друга. Сильнавода
131	Частина третя. Юніверсум
185	Епілог

ЧАСТИНА ПЕРША

ЛІБЕРТІ

I

Скільки тут омели на акаціях, скільки тут омели! Чорне гілляччя круглою омелою вкочується у вись. Як ви красиво хирієте, тільки-но подивись! Дерево-дерево, Господа Бога нашого помоли. Свого Бога, акаціє, теж попроси за нас, людей деревоподібних, непевних, сльозогінних, бозна-кому-потрібних. Бог зна, кому? Як ви красиво хирієте, акаційки, як кругло виокреслюється ваша довершеність. Ваша хвороба — найвитонченіша й найдосконаліша. Як недосконало хиріє людина супроти тебе, акаційко! Хоча й кругло хиріє, як і ти. І живе кругло. І дихає. Але все ж так далеко їй до твоєї вроди.

Цікаво, чи були б люди красивіші без вух?

Милі омели на ламаних лініях тіл акацій, деревоподібними в темний ряд вишикуваних. Безлисті люди блукають між ними, хиріють у своїх протраціях. Господи, чому людині не можливо хиріти так вишукано? На деяких акаціях стільки омели, що й омелі ніде впасти. Усе в омелі. Усе у хворобі. Голе гілляччя обважніло від легких кругляків. Сьорбніть повітря, омелочки, станьте ще легшими! Сьорбніть височіні, акаційки, помоліться Господу-Богу-Дереву вашому за нас, деревоподібних!

Бачите двійко гайворонів на чорношкірому верховітті? Не бачите? То дивіться на омелу. Коли омеліле дерево

втрачає листя, його кругла недуга стає ще виразнішою. Як жінка, на якій залишилися тільки родимки й хрестик. (До речі, хто додумався вішати Ісусика на ланцюжок?) Чорно-зелено, пухлинно, ошатно визріває акаційна хира довершеність.

Я більше не можу про омелу, добре? Сутінь влягається в цей студений простір, і омела підкочується до мене ще ближче. До скону досконала сутність. Сутінь. Я. Омела. Але все, ні слова про омелу!

Але, мо', омела?

Ні. Пізніше.

...

Розкажи мені про мене, Мілочко.

Ти, тоість Ви, красивий. Да, а ше не можна на «ти»?

Не можна.

Добре.

Який ше?

Жорстокий. Ви дуже жорстокий.

Налий мені. Завтра приходити?

Приходь. Подай яблуко.

Ше Ви теплий. Не всігда. Я б сказала, рідко. Може, ше раз?

Не съодні. Налий мені. Покуримо?

Да. Ви хочте знати про мене?

Не хочу.

І я. Такий вітер. Зодягайся і йди, Мілочко.

То завтра?

Да. Подай яблуко і йди.

...

Дивіться-но, як це місто обросло омелою! Деякі місцеві недолужики кажуть, що це гнізда. Ахахахахахаха! Гнізда! Ви чули таке? Ось там — за цукрозаводом — найбільше

омели. Акації там, розумієте? Коло дюшки* теж море омели. На тополях. А на коржyku** — берези. Теж хирі. Кругло. Бачите двійко гайворонів? Правильно, дивіться на омелу. Гнізда! Перед переїздом — цвинтар. Маленький. Єврейський. Під камінням — деревоподібні. А зверху, знаєте, що на них дивиться? Тепер ні слова про омелу.

...

Мілочко! Пам'ятаєш минулий березень? Снігу було по самі душі. Ше хтось у криниці втопивсь. Зоя, здається. Я не любив її. Не вона? Тоді й зараз не люблю. Буде довго жити. Налий. Так ось, я тоді зрубав аличу. Аличу Йосі. Він досі не знає. Вона мені заважала. Але я не про це, Мілочко. Коли в тебе день народження? Ти ж знаєш. Тоїсть — Ви знаєте. Підкури.

...

Нащо вам знати, як зветься це місто? Достатньо того, що стела з його назвою втратила букву о. Для чого думати, що назва міста може щось змінити? Що сонце може сяяти тут по-іншому. Для чого думати, що люди народжені заради життя в ньому? Я пам'ятаю, колись ховали одного майже-поета. Його дружина — пристаркувата присохла груша, звісно, плід-груша, а не дерево-груша, хоча ні, і з деревом в неї теж є певна схожість, глянути хоча б на цей захлялий живі-мощі стовбур із руками-гілками й пальцями-бруньками, — тоді сказала, що він — її чоловік, майже-піїт — та яке там майже! — просто словоблуд-пийак, — заслужив померти саме в цьому місті, що він не міг би вмерти в іншому місті, що інше місто не прийняло б його у свою землю. Знаєте, що я тоді сказав їй? Що рис у коливі сирий.

---

* Тут ДЮСШ — дитячо-юнацька спортивна школа.

** Тут — від кожазавод, місцева назва шкірзаводу.

І нащо вам знати, де це місто? Достатньо того, що його омиває море омели. Коло районки* воно впадає в цілий омеловий океан. А тоді вже за межі міста. Хай собі тече. Вулицями пухлинними, коліями зміїними, звивистими дорогами, понад церковними рогами, попід дахами всмальцованими. Чорно-зеленими хвилями межі людськими бадиллями, межі птахами шпаркими, межі холодних риб, і вигинайся углиб. Неба, набитого хмарами, хмар, перебілених парою, сонячною гітарою із оберемком струн. Там ти знайдеш великого Господа-Бога-Дерево, в Нього стовбурів семеро п'ють омеловий шум.

...

Ти любиш море, Мілочко?

Дужче, ше дужче, прошу!

Море любиш, Мілочко?

Ше сильніше, візьміть сильніше! Глибше!

Ти бачила море?

Я вже почті, ше трошки.

Дай мені відповідь, суко!

Люблю море, люблю, дужче візьми мене, візьміть мене, аааааа, болить! Я вже почті! Уже, уже, да, да, да! Уууу-ж-еее!

...

Нащо вам знати, скільки тут проживає людей? Йося сказав би, що людей нині не зосталося — одні нелюди, а на тому слові обов'язково пирснув би комусь із вас в обличчя слиною: «нелюддди». Пришелепкуватий Йося. Я спав з його донькою, ну як спав — просто засадив їй межі кістлявих хай-бог-милує-відвертає сідниць коло санстанції на Зелене свято. Було ще раз. У якомусь затхлому під'їзді.

---

* Тут — місцева назва районної лікарні.

Але я тоді не кінчив. Це рахується? Мабуть, ні. Як же її звати? Зоя, здається.

Якось Йося прийшов був до мене з пляшкою. Розповідав щось про наше місто, що не той тепер миргород, хорол-річка не та, що все йде, все минає, і краю немає, куди воно ділось, відкіля взялось, що життя іде, і все без коректур, що і день іде, і ніч іде, і що куди не плюнь (при цьому плюнув) — нелюд. Знаєте, що я йому відповів? Щоби йшов підкури од свічки.

...

Мілочко, хутко час іде, я з ним іду на межу, люди питають, щастя де? Що я людям скажу? Наливай!

Може, більше не треба?

Треба.

Завтра приходити?

Не. Розкажи мені про мене.

У Вас жовті ногті. І кашель. І Ви жорстокий. Дуже жорстокий...

Перегорни календар. Уже середа.

Сьодні неділя.

Добре. Підкури.

Може, більше не треба?

Треба. Потанцюєш зо мною, Мілочко?

Да. Ахахахахаха, не ставайте на ноги. Ну куди Ви, знов? Я вже не можу...

Можеш! Дивись-но на наші тіні, ми схожі на дерева!

...

Хрест у руках хрест у ногах хрестом хрещусь хрестом молюсь янголи по боках а святая діва марія стереже мое тіло зранку до півночі з півночі до білого світу поки бог назначив мені віку. Акаційки недужні дівочки хорі дай бог вам корінням лапчастим завше землю хупаву

вціловувати коби нам деревоподібним сльозогінним самим-собі-потрібним споглядати коли прийде край цвіт ваш підземний хліб наш насušний дай нам сьогодні дихати і хотіти дихати бо твоя єсть сила і слава і воля бо наша єсть слабкість й неслава й неволя дай нам краси боже бо вже кисню катма ні дурень ні мудрий нічого не знає живе умирає одно зацвіло а інше захляло яко свіча поминальна яко віра у чаші кадила яко бадилля трави яко кадилля трави яко і ми захлянемо з винуватцями нашими деревоподібними непевними сльозогінними як-і-ми-чи-зна-бог-кому-потрібними але поки отче дай вдих і видих як на небі так і на землі бо задушся бубнявіє яко звук із дзвіниці яко баня церковна яко голод жовтавий яко час у годиннику лопне й не буде нас отче акаційки бережи наші омелілі амен!

...

Йосічка, дурний ти дед, є ше горілка? Наливай. Шо ти такий злий, бе-бе-бе, а? Диви, який ти древній, ахахах, у твоїй пиці можна окуня розводити! Ви подивіться, бе-бе-бе, Йося насупився. Хочеш ше жити? Ох і борода в тебе смердюча, бе-бе-бе, на осьо сполосни в чарці, бе яке воно трухляве. Ну, давай, за Зойку твою, чи як там той живий труп звати? Пий.

II

Ну куди ви опускаєте відро? Не лізьте туди! Там же дівка була втопилась! Ага, у березні. Я в неї не питав. І вам гарного. Нема за шо. Ага. Хай ідуть до криниці Тадеуша, нема чьо в мою лізти, правда, Лорко? Та в його ж криниці Зіна наче й втопилася. Зіна? Да. Яка там різниця, аби

мою воду не вибирали. Не мою, а нашу, да? Да. Підвези мене до вікна.

Я не дуже люблю Тадеуша. Його внучка — висока пишногруда Агнешка, звісно, це не головне в ній, але що я ще знаю про неї? Хіба що її серцю — то точно! — під такими кругляками приємно битися. Завше мені підморгує дівка. Якось до мене заходила. Принесла денешти. Тільки кульок, каже, верніть, дед просив. Знаєте, що я їй сказав? Що хочу її. Так ось, про Тадеуша. Але — бог з ним! — забув. О, згадав. У нього донька була. Зіна, здається.

Ще є Міша. Або Миша. Так його називає Йося, коли вип'є. Я не знаю, може, варто писати «миша», бо я не питав у Йосі, яка літера — велика чи мала — має бути першою, але хай буде-таки з великої. Я люблю Мишу. У нього дуже вузькі плечі й кремезна голова. О! Уявіть собі найдешевшу свічку — гривня чи півтори — що пускає жовтавий вогник. Це викапаний Миша. Іноді здається, що ось-ось його жовта голова звалиться з огидної почервонілої шиї і покотиться межи бадиллям полуниці. А мо', межи крислатими горіхами чи білокровним молочасм. Але точно не межи смолистими вишнями. Це було б несправедливо. Миша робить дуже сласний вишняк — пам'ятаєш, як ми ним обпилися, Йосіку, дурню ти трьохвідровий? Нам же не треба, щоб у Миші відпала голова, да? Я люблю Мишу.

...

Гляньте-но, який густий туман! Ні неба, ні омели не видно. Треба дихати, — каже Лорка, впиваючись маленькими сірими очима в ікону Варвари, — треба дихати. Ти знаєш, що про дихання треба думати? Я вчора забула дихати, уяви! Коли лягала спати. І як я дожила до ранку? Я спала не дихаючи! От і зараз говорю з тобою й забуваю думати про дихання. Так не можна. Дихання треба кон-

тролювати. Тим, що думати про нього. Так само, як про ковтання слюни. Багато-багато разів. Про кожен ковток. Ось зараз договорю — й ковтну. Я коли була мала, знаєш, жди — ковтну слюну — о! — то я тоді думала собі. Знаєш, що? Шо Бог поганий. Я думала про це просто, бо так можна подумати. Я не хтіла про це думати. Бо я не хочу думати, що він такий. Я не знаю. Але весь час думала. І зараз думаю. Хоть і не хочу. І про слюну. І дихання. Хто в тебе вчора був, Міла?

...

Ляня? Я не знаю ніякої Ляні. Жодної Ляні. Йоська, ти знаєш Ляню? Воно й не дивно, старий ти труп, бери мойву. Якби я знав Ляню, я сказав би. Нащо мені брехати? Я не вмю брехати. От зараз я хіба що збрехав, хіх, я вмю брехати, але я не знаю Ляню. Диви-но, туман почав розсіюватись. Хліб будеш? Бери. Ааааааааааа, Ляня! Да, я знаю Ляню. Я чого не зразу згадав. Бо її немає. Ну, як немає? Тобто — вона собі живе, але я викреслив її. Забув. Якщо чесно, я зразу згадав про Ляню. Згадав — це трохи неточно, бо я не забував її. Я просто не хтів про неї говорити. Але вам треба знати про Ляню. Я зустрів її біля океану.

Ну куди ви знов роздягаєтесь? Животи сховайте!

Біля омелового океану. Ми дуже довго мовчали. А потім купалися. *Ми навіть втонули. Перестаньте хреститися! Ми ж не вмерли, просто втонули.* Тоді ми почали говорити. Про різне. Про місто, омелу, акації, океан. А тоді ми почали говорити словами. Про різне. Місто, омелу, акації, океан. Мені сподобалась Ляня. У неї красивий голос. Вона не з цього міста. Як і я. Йоська, подай сірники. Ми часто там зустрічалися. Нам було цікаво. Якось ми купалися вночі. Був навальний шторм, і ми ледве вигребли. Ляня довго віддихувалась. А потім ми цілувались. Здається,

ішов дощ. Миша каже, що дощ падає. Аби твоя голова не впала, Миш, ахахах! А потім ми цілувались губами. У Ляні великі губи. І дуже прудкий язик. Я не люблю, коли язик так швидко працює. Тобто — настільки швидко, як у Ляні. Мені здається, коли жінка так хутко працює язиком, ну — так хутко, як Ляня, вона дуже голодна до чоловіка. Не їж мойву з головою, Йось! Тоді ти можеш зробити з нею все. Але я вже не хочу згадувати про Ляню, добре?

Я не знаю, чи зараз доречно говорити про Дану. Але хай. Дана теж красива. Я казав, що Ляня красива? У Дани неймовірні стегна. Я дуже люблю їх торкатися. Гуляти ними своїми пальцями. Наслинивши вказівний і середній. Чергувати пливкі рухи з продовжними. Іноді я беру її стегна обома долонями й жадібно стискаю. Потім я довго гуляю її тілом. Я не люблю швидко її роздягати, як Мілочку. Я повільно входжу в неї. Спочатку — ледь-ледь, а потім глибше і глибше. Але повільно. При входженні Дана кусає губи й заплющує очі. Я впиваюсь правою рукою в її густе волосся, а лівою стискаю її сідницю. Увесь час вона дуже збуджено дихає. Вдих і видих. Вхід і вихід. Вдих і видих. Вхід і вихід. Потім усе змішується: руки з руками, стогін із вдихами, видихи з криком, рухи й тіла, цілунки й укуси, шрами і плями, вдихи і видихи, входи і виходи, вдихи і видихи, входи і виходи, вдихи і видихи.

...

Так, Лор', у мене вчора була Міла. У тебе такі синці під очима. Жовто-сливові. І коли ти стала такою сивою? Лорочко, сонце моє, коли ти стала такою сивою? Ну не мовчи знов, Лорочко! Мені страшно, що ти стала старіти. Ти ж знаєш, що я боюся часу. Глянь на наш годинник, ти знаєш, чому на ньому завжди 0 пів на восьму? Тому

шо саме тоді сталося те, Лорочко. Ні хвилиною раніше, ні хвилиною пізніше. Те, що змінило все. Зіпсувало все.

Я ніколи не любив тебе. Навіть тоді, коли ти могла ходити. Пам'ятаєш, як ми їздили на кальобанку? Я віз тебе на рамі «україни», твоє волосся — воно ще й не думало сивіти — розвіювалось на жаркому літньому вітрі, ти оберталась подивитись, як дорога тікає назад, і ти думала, якщо дивитися назад, то швидкість здаватиметься вищою. І все тікало назад. Люки, паркани, дерева, вибоїни, мертва кішка, здається, я ледь на наїхав на неї, точно!, було таке, десь коло вулиці якогось маршала, а може, генерала чи космонавта, але точно не академіка, я не хотів би, щоб кішка вмерла там, це було б задуже банально, а може, то був кіт, ми ж не перевіряли, із його лапи, а може, її, проростали червоні квіти, я не встиг роздивитися, які саме, але бог з ними!, острівці пірію, розхилисті подорожники, бля-шанки, люди, нелюди, криниці, птахи, але птахи не лишалися позаду, а розліталися в різні сторони, хтось обганяв нас, Лорко, я не люблю, коли мене обганяють, півбїди — гайворони, але голуби — це взагалі ненормально!, могили, ліхтарі, дроти, інші велосипедисти-народ-плечистий, сади, господи, каміння, усе тікало від нас, Лорко, краки* вовчих ягід, життя, озвуки, наші тіні, копанки, жаби в копанках, суніці, вужі в суніці, тільки ми вдвох лишалися, припаяні один до одного, я казав, не дивися назад — голова закрутиться, а ти казала, крути швидше, я хочу відчувати цей рухливий простір, цю легкість повітря, цей молодий вітер, — звідки ти знаєш, шо він молодий?, — бо він чіпляється тільки до молодих лип, справді, глянь, старими він нехтує, вони стоять, як

---

* Краки — куці.

потім ти почала танцювати руками, і сіра вода розкраплювалася над гладдю, наче хтось почав трусити водяне дерево, і всі плоди поплигали доверху, і, розбившись об прозоре повітряне дно, повернулися до води, шоби бути водою — суцільною, абсолютною, нероздільною, я теж намагався танцювати, але в мене виходило незграбно, кожен рух був важким, як мокрий криничний ланцюг, потім ми вийшли на глинистий берег, вкрийся, Лорко, тільки не починай плакати, ти знаєш, я не терплю цього, не зли мене!, потім ти танцювала ногами на команиці*, Миша називає її івасиком, я плескав себе по колінах, хотів бути в одному ритмі з тобою, я не знаю, чи виходило добре, воді було краще чути, у неї тонший слух, тоді я підняв тебе захекану і носив межі деревами, ти цілувала мене в маківку, ми голосно сміялися — всенький білий світ чув нас — деревоподібних, непевних, сльозогінних, бозна-кому-потрібних!

*Ой Петенеро-циганко,
Йо-йой, Петенеро!
Не ішли за твоїм гробом
панночки манерні,
що в будень і в свято носять
мантільки біленькі,
що Христові дають коси,
благі та смиренні.*

(Переклад Миколи Лукаша)

---

* Команиця (лемків. діалект.) — конюшина.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ